

Etykiety i deklaracje środowiskowe według norm ISO

Numer: XX

12.08.2010

Rosnąca liczba ludności zamieszkującej naszą planetę, a także presja wywierana przez działalność człowieka na środowisko naturalne, sprawiają że, aby nie doprowadzić do nieodwracalnych, niekorzystnych zmian, korzystanie z oferowanych przez nie zasobów musi być obwarowane pewnymi ograniczeniami. W związku z tym podejmowane są działania zmierzające do ciągłego zwiększania świadomości społecznej w tym zakresie. W ostatnich latach coraz większy odsetek ludzi zaczyna zdawać sobie sprawę z powagi sytuacji, a także, poczuwając się do odpowiedzialności za zaistniały stan rzeczy, podejmować działania mające ograniczyć ich własny, jednostkowy negatywny wpływ na stan środowiska. Pojawiła się pewnego rodzaju moda na bycie „eko”, czyli wykazywanie troski o środowisko w codziennym życiu. W wyniku tego, oddziaływanie kupowanych produktów na środowisko stało się jednym z kryteriów, jakie są brane pod uwagę przez współczesnych konsumentów przy dokonywaniu zakupu. Jego waga nieustannie się zwiększa. Dlatego też niezmiernie istotna, zarówno z punktu widzenia producenta, dystrybutora jak i klienta, jest kwestia skutecznego i rzetelnego przekazywania informacji o parametrach produktów, w szczególności o ich cechach środowiskowych, które, w obliczu zwiększającego się popytu na produkty ekologiczne, stanowią o ich przewadze w tym zakresie nad innymi wyrobami dostępnymi na rynku.

W obliczu dużej ilości skomplikowanych parametrów decydujących o „ekologiczności” towarów lub usług, często nieczytelnych dla przeciętnego, niezwiązanego profesjonalnie z tematyką ochrony środowiska człowieka, przekazywanie pożądaných informacji potencjalnym klientom napotyka na liczne trudności. Komunikat świadczący o cechach produktu powinien być prosty, czytelny i łatwy w odbiorze, ale jednocześnie rzetelny, wiarygodny i możliwy do zweryfikowania. Producentom, którym zależy na podkreśleniu jakości ekologicznej swoich wyrobów, z pomocą przychodzą zdefiniowane za pomocą międzynarodowych norm etykiety i deklaracje środowiskowe. Zgodnie z definicją są to stwierdzenia określające aspekty środowiskowe wyrobu lub usługi, mogące przybierać formę oświadczenia, symbolu lub znaku graficznego na wyrobie lub naklejce na opakowaniu, w piśmiennictwie dotyczącym wyrobu, w biuletynach technicznych, w ogłoszeniu lub w reklamie.

Seria norm ISO 14000 (przyjętych również jako normy europejskie EN i polskie PN), dotyczących systemów zarządzania środowiskowego, zawiera dokumenty określające wytyczne dla etykiet i deklaracji środowiskowych. Są to:

- PN-EN ISO 14020 „Etykiety i deklaracje środowiskowe. Zasady ogólne”
- PN-EN ISO 14024 „Etykiety i deklaracje środowiskowe. Etykietowanie środowiskowe I typu. Zasady i procedury”
- PN-EN ISO 14021 „Etykiety i deklaracje środowiskowe. Własne stwierdzenia środowiskowe (Etykietowanie środowiskowe II typu)
- PN ISO 14025 „Etykiety i deklaracje środowiskowe. Deklaracje środowiskowe III typu. Zasady i procedury”

Wszystkie trzy typy etykiet i deklaracji środowiskowych posiadają pewne cechy wspólne, które stanowią o ich przydatności jako narzędzia do przekazywania informacji pomiędzy uczestnikami rynku. Przede wszystkim są dobrowolne. Ponadto powinny być dokładne i sprawdzalne, nie mogą też wprowadzać w błąd, to znaczy sugerować że produkt posiada inne parametry, niż ma to miejsce w rzeczywistości. Oznacza to, że podstawą do dołączenia do wyrobu etykiety lub deklaracji powinny być dane uzyskane za pomocą uznanych i szeroko stosowanych metod, uzasadnionych naukowo (wskazane jest aby były to metody opisane w normach lub w inny sposób ustandaryzowane), cechujących się przy tym odpowiednią dokładnością. Otrzymane przy ich pomocy wyniki powinny być odtwarzalne. Jednocześnie wszystkie zainteresowane strony powinny mieć dostęp do informacji dotyczących zastosowanych do oceny procedur, metod i kryteriów.

Od wszystkich deklaracji i etykiet środowiskowych zgodnych z normami serii ISO 14000 wymaga się również, aby nie powodowały opóźnienia innowacji w danej grupie produktów, szczególnie takich, które mogą korzystnie wpływać na stan środowiska naturalnego. Co za tym idzie, w miarę możliwości kryteria stosowane dla produktów powinny się odnosić do ich efektywności oddziaływania, nie zaś do stosowanych rozwiązań technicznych.

Etykiety środowiskowe I typu

Program etykietowania środowiskowego I typu opracowuje strona trzecia, niezwiązana z producentami, dystrybutorami ani konsumentami produktów danej kategorii, a także wiarygodna (np. instytut badawczy). Ta instytucja projektuje etykiety oraz ustala kryteria, które muszą zostać spełnione przez produkt w celu uzyskania możliwości oznakowania. Podstawowym warunkiem, jaki powinien zostać zawarty w kryteriach, jest zgodność produktu z obowiązującymi przepisami środowiskowymi oraz innymi, jeżeli go dotyczą. Pozostałe kryteria powinny umożliwić stwierdzenie przewagi produktu nad innymi, w miarę możliwości z uwzględnieniem całego jego cyklu życia. Ma to na celu uniknięcie sytuacji, w których etykietę świadczącą o wyróżniających parametrach środowiskowych otrzyma produkt, wykazujący mniejszy wpływ na środowisko na pewnym etapie jego cyklu życia niż pozostałe należące do tej samej kategorii, w przypadku gdy zostało to uzyskane kosztem zwiększenia innych oddziaływań. Jednostka przyznająca etykiety musi być stanie zweryfikować zgodność parametrów środowiskowych wyrobów z wymaganymi kryteriami, natomiast program etykietowania środowiskowego powinien cechować się przejrzystością, zarówno na etapie opracowywania jak i funkcjonowania.

W celu zachowania wykazywanego przez etykietowanie efektu stymulacji producentów do ciągłej poprawy parametrów produktów, kryteria opracowane przez jednostkę przyznającą etykiety środowiskowe I typu powinny posiadać z góry ustalony termin ważności, po upływie którego należy dokonać ich przeglądu i ewentualnej modyfikacji. Jest to związane z nieustannym postępem technologicznym, który może doprowadzić do sytuacji, w której warunki określone w programie etykietowania są spełniane przez większość produktów dostępnych na rynku, a nie tylko przez te wyróżniające się pod względem jakości środowiskowej.

Kolejną istotną cechą wymaganą od programów etykietowania I typu jest ich dostępność. Możliwość uzyskania prawa do oznakowania powinni mieć wszyscy wnioskodawcy, których produkty spełniają określone kryteria oraz wymagania formalne programu.

Przykładem etykiety środowiskowej I typu jest europejski znak Eco-flower, którego funkcjonowanie reguluje rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) NR 66/2010 z dnia 25 listopada 2009 r. w sprawie oznakowania ekologicznego UE [[załącznik 1 - ecolabel_2010](#) [1]].

Etykiety środowiskowe II typu (własne stwierdzenia środowiskowe)

Etykiety środowiskowe II typu są to stwierdzenia środowiskowe, sporządzane przez producentów, dystrybutorów lub jakichkolwiek innych uczestników rynku, którym mają przynieść korzyści, nie poddawane procesowi certyfikacji przez żadną niezależną instytucję (tzw. stronę trzecią). Norma ISO wymaga, aby takie etykiety nie zawierały nieprecyzyjnych stwierdzeń, tylko ogólnie sugerujących, że produkt posiada pozytywne cechy środowiskowe (np. „przyjazny dla środowiska”, „przyjazny dla ziemi”, „zielony”). Zaleca również unikanie odwoływania się do pojęcia zrównoważony rozwój, z uwagi na jego złożoność, ciągłą ewolucję a także brak metod pomiaru „zrównoważenia”.

Deklaracje składane przez producentów jako stwierdzenia środowiskowe powinny być istotne dla danej grupy wyrobów, to znaczy wskazywać na fakt, że dany produkt posiada cechę zapewniającą mu wyraźnie wyższą jakość środowiskową w odniesieniu do większości oferowanych na rynku. Do obowiązków producenta należy dokonanie oceny wyrobu pod względem odpowiednich cech (zalecane jest użycie uznanej metody badawczej, najlepiej znormalizowanej), a także zapewnienie danych niezbędnych do jej weryfikacji. Tekst zawarty w etykiecie środowiskowej II typu nie powinien sugerować, że informacja, którą przekazuje, została zweryfikowana przez jakąkolwiek niezależną instytucję. Poza tekstem może ona zawierać symbol graficzny, którego wybór lub opracowanie jest dokonywany przez producenta, przy czym powinien być prosty i łatwo reprodukowany, a także widocznie różnić się od występujących na rynku etykiet środowiskowych I typu. Za szczególny znak została uznana „pętla Mobiusa”, co do której norma określa, że może być używana jedynie do ilustrowania stwierdzeń o zawartości w produkcie materiału z recyklingu lub o jego przydatności do recyklingu.

Norma stawia też szczegółowe wymagania dwunastu wybranym stwierdzeniom, które uznane zostały za powszechnie stosowane we własnych stwierdzeniach środowiskowych. Znalazły się wśród nich: „Kompostowalny”, „Degradowalny”, „Zaprojektowany do rozmontowania”, „Wyrób o przedłużonym życiu”, „Odzyskana energia”, „Zdatny do recyklingu”, „Zawartość materiału z recyklingu”, „Zmniejszone zużycie energii”, „Zmniejszone zużycie zasobów naturalnych”, „Zmniejszone zużycie wody”, „Nadający się do wielokrotnego użytku i wielokrotnego napełniania”, „Zmniejszenie ilości odpadów”.

Etykiety środowiskowe III typu (deklaracje środowiskowe)

Etykiety środowiskowe III typu, zgodnie z postanowieniami normy ISO, powinny zawierać dane ilościowe na temat oddziaływań środowiskowych produktu w ciągu całego jego cyklu życia, uzyskane na w wyniku procedur badawczych zgodnych z normami serii ISO 14040, dotyczącymi analiz LCA (LifeCycle Assesment) [[załącznik 2 – guide_to_lca](#) [2]]. Taka deklaracja środowiskowa jest weryfikowana przez stronę trzecią, co zapewnia jej wiarygodność. Z uwagi na szczegółowość oraz bardziej techniczny sposób prezentowania informacji, podstawowym przeznaczeniem etykiet środowiskowych III typu jest usprawnienie komunikacji pomiędzy przedsiębiorcami na różnym szczeblu łańcucha produkcji, czyli w tzw. relacjach B2B (choć zawarte w nich dane mogą być przydatne również dla konsumentów końcowych). Ich rola jest szczególnie istotna przy wyborze półproduktów lub komponentów do produkcji bardziej złożonych wyrobów, które mają być przyjazne

dla środowiska. Wpływa na to modułowa struktura koncepcji deklaracji środowiskowych III typu, z której wynika, że całkowite oddziaływanie na środowisko wszystkich półproduktów należy uwzględnić przy wyznaczaniu takiego oddziaływania dla wyrobu końcowego.

Dla wyrobów, które samodzielnie nie posiadają określonej funkcjonalności, a jedynie mogą być używane jako półprodukty dla różnego typu bardziej złożonych wyrobów, nie jest możliwe określenie oddziaływania na środowisko w całym ich cyklu życia, ponieważ nie da się określić jakiego produktu częścią się staną, a co za tym idzie, jak będą użytkowane, demontowane itp. Deklaracja środowiskowa dla tego typu produktów obejmuje tylko tą część ich cyklu życia, która jest możliwa do określenia na podstawie wiarygodnych przesłanek.

Podsumowanie

Etykiety i deklaracje środowiskowe wyrobów są przede wszystkim narzędziem komunikacji, mającym wyróżniać produkty cechujące się ponadprzeciętną jakością środowiskową, wykazujące mniejszy wpływ na środowisko naturalne niż pozostałe dostępne na rynku. Aby mogły spełniać taką funkcję konieczne jest ustalenie standardów, które zapewnią wiarygodność oraz jednoznaczność przekazywanym komunikatom. Normy serii ISO 14000 regulują ten obszar, formułując wytyczne dla trzech, uzupełniających się wzajemnie, typów etykiet środowiskowych.

Etykiety środowiskowe zapewniają wykazującym troskę o środowisko naturalne konsumentom możliwość dokonywania świadomych wyborów, jednak aby ich stosowanie przyniosło oczekiwany efekt stymulacji rozwoju innowacyjnych, przyjaznych dla środowiska produktów, konieczne jest dalsze pogłębianie świadomości społecznej w zakresie oddziaływania na środowisko naturalne. To powinno skutkować nieustannie rosnącym popytem na produkty ekologiczne i w naturalny sposób motywować przedsiębiorców do dalszego rozwoju w tym obszarze.

mgr inż. Łukasz Adamus
Instytut Techniki Budowlanej

Adres URL źródła: <http://www.zb.itb.pl/informator/etykiety-i-deklaracje-rodowiskowe-wed-ug-norm-iso>

Odnosiniki:

[1] http://zb.itb.pl/files/zb/ecolabel_2010.pdf

[2] http://zb.itb.pl/files/zb/guide_to_lca.pdf